

Asiantuntijuus digiajalla

■ *Richard Susskind & Daniel Susskind: The Future of the Professions. How Technology Will Transform the Work of Human Experts. Oxford University Press. Oxford 2016. 368s.*

Professiotutkimus ei ole ollut viime vuosikymmeninä sosiologisen tutkimuksen kärkiteemoja, vaikka perinteisesti asiantuntija-ammattien tarkastelu on kuulunut aina Max Weberistä (1864–1920) lähtien sosiologian keskeisiin kysymyksiin. Yksi selitys hiljaisemmalle sosiologiselle professiotutkimukselle voi olla työntutkimuksen, organisaatiotutkimuksen ja erilaisten management-tyyppisten tutkimusalojen nousu sosiologisen perustutkimuksen rinnalle. Tässä mielessä talous- ja yhteiskuntatieteessä on tapahtunut muullekin yhteiskunnalle tyypillistä työnjakoa ja erikoistumista. Vielä professio- tai asiantuntijuustutkimusta ei kuitenkaan löydy itsenäisenä oppialana kovinkaan monesta yliopistosta. Yksi tällaisesta monitieteisestä opinto- ja tutkimuskeskittymästä on *Senter for profesjonstudier*, joka toimii *Høgskolen i Oslo og Akershus* -oppilaitoksessa. Keskus julkaisee myös *Professions and Professionalism* -journalia.

Vaikka asiantuntijuustutkimusta tehdään eri aloilla, ei professioiden kehityksestä, nykytilasta ja tulevaisuudesta ole julkaistu montakaan kokoavaa yleisesitystä. Uusin ja kattavin kokonaisuus on Mike Dentin, Ivy Lynn Bourgeaultin, Jean-Louis Denisin ja Ellen Kuhlmannin toimittama, vuonna 2016 julkaistu *The Routledge Companion to the Professions and Professionalism*.

Kahden Susskindin, isän ja pojan, kirjoittama *The Future of Professions* täydentää hyvin

edellä mainittua teosta. Kirja ei ole sosiologinen yleisesitys professioiden tilasta, vaan se edustaa monitieteistä tutkimusta. Kirjan fokuksessa on teknologian aiheuttamat muutokset perinteisille asiantuntija-ammateille. Tämä näkökulma puuttuu eksplisiittisenä osana Routledgen kirjasta, vaikka sen artikkeleissa sivutaankin aihetta eri tavoin. Suhteessa saatavilla oleviin professioita käsitteleviin artikkelikokoelmiin Susskindien kirjan etu on kahden kirjoittajan harkitusti toteutettu monografiarakenne, mikä pitää reilun kolmen sadan sivun kirjan hyvin kasassa.

The Future of Professions koostuu kolmesta osasta ja yhteensä seitsemästä luvusta. Ensimmäinen osa on nimetty otsikolla ”muutos” ja se käsittelee professioiden muutosta eri tasoilla viimeisten vuosikymmenten aikana. Toinen luku on nimeltään ”teoria” ja se keskittyy uusiin näkemyksiin koskien tiedon ja informaation tuotannon ja jakelun kysymyksiä. Kolmas osa ”vaikutukset” tarkastelee edellisissä osissa esiteltyjen muutosten vaikutuksia professioihin ja pohtii lopuksi sitä mitä professioiden jälkeinen aika voi tarkoittaa.

Kirjan ensimmäinen luku esittelee professiotutkimuksen asemaa erilaisten talous- ja yhteiskuntatieteiden joukossa käyden lyhyesti läpi professiotutkimuksen historiaa ja tärkeimpiä teorioita. Se auttaa ymmärtämään konkreettisesti mitä asiantuntija-ammattit ovat ja kuinka ne on ymmärretty ennen ja nyt. Luku on kokonaisuudessaan tiivis ja alaluvut lyhyitä, mutta ne antavat kuitenkin riittävän kuvan asiantuntijuuden peruskysymyksistä myös aihetta aikaisemmin tuntemattomalle lukijalle.

Toisessa luvussa kirjoittajat käyvät läpi kahdeksan perinteisesti tärkeintä asiantuntija-ammattikuntaa. Näitä ovat terveys, koulutus, uskonnolliset alat, laki, journalismi, managementi ja konsultointi, verotus ja kirjanpito sekä arkkitehtuuri. Lista on hieman yllättävä, sillä vaikka kirja käsittelee professioiden tulevaisuutta, puuttuvat tästä listasta erilaiset tietotekniikkaan liittyvät ja toisaalta yleisesti insinööritaitoon, tekniikkaan, sekä korkeimpaan akateemiseen tutkimukseen liittyvät ammatit. Tässä mielessä kirja toistaakin varsin perinteistä käsitystä professioista eikä välttämättä tunnista kattavasti monia nykypäivän asiantuntijuuden muotoja. Kirjoittajat tosin käsittelevät teknologiaa, tietotekniikkaa ja asiantuntijuuden siirtymistä yksilökeskeisestä toiminnasta yhteisöperustaiseksi toiminnaksi muissa luvuissa, joten näiden teemojen puutteesta kirjaa ei voi kokonaisuudessaan syyttää.

Kolmannen luvun sisältö on ehkäpä kirjan mielenkiintoisinta antia. Luvussa käydään läpi muutoksia ja haasteita, joita moderni asiantuntijuus on kohdannut viimeisten vuosikymmenten aikana, erityisesti tietoteknisen vallankumouksen vuoksi. Yksi muutos on asiantuntijoiden portinvartijaroolin vähentyminen. 1900-luvun asiantuntijat käyttivät merkittävää yhteiskunnallista valtaa ja asiantuntijayhteisöt päättivät hyvinkin itsenäisesti omaa ammattialaansa koskevista asioista, aina koulutustarpeesta toimilupiin saakka. Nykyisin asiantuntijuutta on puolestaan tarjolla miltei alalta kuin alalta globaalissa mitakaavassa. Vaihtoehtoisia ja edullisia asiantuntijuuden muotoja kehittyä ja tulee markkinoille jatkuvasti lisää.

Kirjoittajien mukaan 2000-luvulla asiantuntijuus muuttuu yleisesti reaktiivisesta proaktiiviseksi. Perinteisesti amatööriin (asiakkaan) tuli tunnistaa tarve asiantuntija-avulle. Nykyaikaisessa asiantuntijuudessa keskitytään sen sijaan ennakoimaan, tai jopa ennaltaehkäisemään, varsinaista asiantuntija-avun tarvetta. Tämä voi tapahtua esimerkiksi erilaisten koneiden ja ohjelmien avulla, jotka tunnistavat vaikkapa terveys- tai oppimisvai-

keuksia ennen kuin asiakas niitä itse varsinaisesti tunnistaa. Koneisiin upotettua asiantuntijuutta – samoin kuin henkilökohtaista asiantuntija-apua – tarvitaan siis kalliin asiantuntija-avun välttämiseen. Neljäs luku jatkaa hieman samoilla linjoilla esitellen kysymystä informaation ja tiedon teknologisesta tuottamisesta, jakamisesta ja käyttämisestä.

Viidennessä luvussa pohditaan tiedon tuotantoa ja jakelua. Luku alkaa tiedon taloudellisten ulottuvuuksien tarkastelulla sekä kysymyksellä tiedon ja asiantuntija-ammattien kehityksen yhteydestä. Luvun loppupuolella tullaan mielenkiintoisiin kysymyksiin perinteisen ”käsityömäisen” asiantuntijuuden vähenemisestä tietoteknisten ja *commons*-luonteisten kehityskulkujen seurauksena. Luvussa ennakoitaan perinteisen asiantuntija-ammattien ja niihin liittyneiden valtarakennelmien purkautumista tulevaisuudessa. Luvun lopussa kirjoittajat esittelevät seitsemän mallia asiantuntijuuden tuottamiseen ja jakamiseen 2000-luvun yhteiskunnassa. Mielenkiintoisimpia näistä ovat muiden muassa asiantuntijayhteisöihin perustuva malli, sekä jo mainittu koneisiin ja ohjelmistoihin upotetun asiantuntijuuden malli.

Luvussa kuusi kirjoittajat käsittelevät asiantuntijuuden ja teknologian muutoksista aiheutuvia seurauksia. Aikaisemmissa luvuissa teknologisten muutosten mukanaan tuomia mahdollisuuksia käsitellään pääasiassa neutraalissa sävyssä. Kuudes luku tuo kuitenkin näihin muutoksiin liittyviä kysymyksiä ja epäilyksiä. Yksi kirjan keskeinen teema on asiantuntijoiden erityisammattitaidon asteittainen vähentyminen ja häviäminen teknologisten uudistusten myötä. Ajatus on, että tietoteknisen muutoksen seurauksena asiantuntijatyötä voidaan purkaa osiin, formalisoida, rutinoida ja muuttaa massahyödykkeeksi aivan kuten kaikkea muutakin työtä. Asiantuntijatyöstä tulee kirjoittajien mukaan teknologiavälitteistä ja hyödykemuotoista kauppatavaraa, jossa perinteinen henkilökohtaiseen osaamiseen ja kokemukseen liittyvä taito vähenee. Luvussa kuusi kysytäänkin mitä tällöin tapahtuu asian-

tuntijatyölle tärkeälle henkilökohtaiselle kanssakäymiselle asiakkaan kanssa, kuinka käy asiantuntijan ”empaattisuudelle” esimerkiksi lääkärintyössä, ja kuinka yleensä pidetään huoli hyvästä ja laadukkaasta asiantuntijatyöstä niin työprosessissa kuin lopputuotteessa.

Luvussa seitsemän kirjoittajat pohtivat väitettään, jonka mukaan yhteiskuntamme ovat siirtymässä modernien professioiden jälkeiseen aikakauteen. Kun teknologinen asiantuntijuus lisääntyy, tarvitaanko enää ihmisasiantuntijoita lainkaan? Kysymys on työn digitalisaatioon ja robotisaatioon liittyvistä kysymyksistä: joidenkin ennusteiden mukaan työn rutinoitunut osat voidaan korvata mitä todennäköisimmin koneilla, jolloin vain erityinen, variaatioon ja soveltamiseen perustuva työ jää asiantuntijoiden tehtäväksi. Kirjoittajat kysyvätkin mitä tämä tarkoittaa asiantuntijoiden työllisyydelle.

Lopuksi kirjoittajat pohtivat millaista tulevaisuutta haluamme asiantuntijuuden suhteen. Vaikka teknologinen ja markkinalogiikkaan perustuva muutos asiantuntijatyössä on valtava ja se väistämättä tulee muuttamaan ja hävittämään perinteistä asiantuntijatyö-

tä, ovat tulevaisuuden suuntaviivat riippuvaisia myös erilaisista poliittisista linjauksista. Meidän tulisi pohtia kuinka paljon haluamme koneistaa asiantuntijuutta tai muuta työtä, ja kuinka paljon luotamme koneistettuun asiantuntijuuteen.

Yleisesti kirjoittajien mukaan modernin aikakauden loppu tarkoittaa koko modernin asiantuntijuuden ympärille rakentuneen yhteiskunnallisen järjestelmän muutosta. Tämä ei tarkoita, että perinteinen asiantuntijuus häviäisi kokonaan, tai että asiantuntijuuteen perustuvat instituutiot muuttuisivat perin juurin. Perinteisen asiantuntijuuden rinnalle nousee kuitenkin lukuisia uusia asiantuntijuuden muotoja, jotka haastavat, täydentävät ja muuttavat asiantuntijatyötä uusiin suuntiin. Siksi ajatus professioiden jälkeisestä ajasta on ehkä hiukan liioiteltu, mutta se kuitenkin laittaa ajattelemaan yhteiskunnallisen työnjaon, koulutuksen ja digitalisaation kysymyksiä uudesta näkökulmasta. Kirjaa voi suositella kaikille niin asiantuntijuuden kuin yleisesti työelämän muutoksista kiinnostuneille lukijoille.

Mikko Jakonen